

**115. Keszthely, Fenékpuszt, Halászrét  
(MRT 1. k. 21 / 17. lh., KÖH 10514)  
(Zala megye) U, R, LT**

Keszthely, Fenékpuszt, Halászrét lelőhelyen 2013. április 15. és július 3. között 6000 m<sup>2</sup> terület leletmentését végeztük el. A leletmentés azért vált szükségessé, mert a területet a Kis-Balaton vízvédelmi rendszer II. ütemének megvalósítása során anyagnyerő-helynek jelölték ki (7. sz. agyagbánya). A feltárás előzménye a Straub Péter által 2012 augusztusában végzett szondázó kutatás,<sup>36</sup> melynek során 20 kutatóárkban 19 stratigráfiai egységet (SE-et) dokumentált. 2013 tavaszán a feltárandó területeket a szondázás kutatóárkaiban megfigyelt objektum-intenzitás alapján jelöltük ki. A feltárt SE-ek számozását 20-szal kezdődően folytattuk a 2012-es előzmények után.

A feltárás két felületen, a még az 1980-as években létesített bányagödörtől Ny-ra (1., 3.–7. sz. munkaterületek), ill. attól K-re (2. sz. munkaterület) folyt. Összesen 236 SE-t figyeltünk meg, tártunk fel, ill. dokumentáltunk részben vagy egészben. Ezek közül 24 nem régészeti objektum. Egy részük geológiai eredetűnek, mások recens bolygatásnak bizonyultak (pl. öntözőárkok, lövészárkok stb.). A régészeti jelenségek túlnyomó része korai rézkori, a lengyeli kultúra késői (Lengyel III) fázisából származó telepjelenség (házak tartószerkezetéhez tartozó oszlophelyek, hulladékgyödrök, vermek, alapárkok, cölöplyukak, munkagyödrök), kisebb részben (8 SE) késő vaskori (kelta) gödrök, ill. egy félig földbemélyített, cölöpszerkezetes ház, a hozzá csatlakozó veremmel és tüzelőhellyel. Némely biztosan régészeti jelenségként értelmezhető SE (pl. cölöplyukak, oszlophelyek) datáló leletek hiányában csak közvetve keltezhetők, amennyiben feltételezzük a korai rézkori teleppel való egyidűségüket. A leletek nagy részét kerámia- és kőeszköz-leletek teszik ki, melyeket állatsont, ill. átégett tapasztás-töredékek egészítenek ki. A kerámialeletek többnyire festetlenek, az összes lelet arányát tekintve kevés vörös festésű kerámia került elő, valamint elvétve egy-két vörös és fehér festésű töredék, melyek azonban kronológiai jelentőségűek. Ezek alapján a korai rézkori telep egyes részei korábbra, a késő neolitikum legvégére (Lengyel IIb?) datálhatóak. Előfordulhat, hogy a rézkori objektumok némelyike a Balaton-Lasinja kultúrába tartozik, ez a kérdés azonban csak a leletanyag feldolgozása után tisztázható. A korai rézkori leletek közül kiemelkedik egy teljesen ép, nyomott gömb alakú, nyíllyukas kőbuzogány, mely minden bizonnyal presztizs tárgy lehetett. A kelta jelenségek és leletek közül a már említett házon kívül figyelemre méltó egy gödörből származó, teljesen ép, átfűrt malomkő.

P. BARNA JUDIT

**116. Keszthely, Kis-legelő  
(KÖH 38341)  
(Zala megye) U, R, Á**

A Keszthely és Alsópáhok határán lévő Kis-legelő nevű nagy kiterjedésű régészeti lelőhelyet P. Barna Judit lokalizálta 2005. évi terepbejárása során, melyet Kvassay Judit 2007-ben szintén dokumentált. A Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága által a 75-ös és a 76-os sz. elkerülő nyomvonalára készített hatástanulmány, majd annak kiegészítése a területen a felszíni jelenségek alapján őskori, római és Árpád-kor telepjelenségekkel számolt, és azok feltárására tett javaslatot.

A Hévíz városát elkerülő útberuházás végleges terveinek ismeretét követően kiderült, hogy a 0+200–0+645 kilométer-szelvények közt a nyomvonal a lelőhelyet összesen 21 866 m<sup>2</sup>-en érinti, s azt gyakorlatilag átlósan keresztülszeli.

Miután az 5/2010 (VIII. 18) NEFMI rendelet értelmében a megyei múzeumok visszakapták gyűjtőterületükön a régészeti feltárások jogosultságát, a ZMMI 2011. május 11-én szerződést kötött a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.-vel a lelőhely egészének feltárására. A Felek közt kötött szerződés szerint a múzeum a munkát legkésőbb 2011. június 15-én meg kívánta kezdeni. Ennek érdekében a ZMMI 2011. május 16-án elindította az ásatás hivatalos engedélyeztetését. Az Ásatási Bizottság 400/0554/2011 KÖH sz. határozata nem emelt kifogást az ásatás ellen, így a Vas Megyei Kormányhivatal Kulturális Örökségvédelmi Irodája a 420/1422/11/2011 sz. határozatával kiadta az engedélyt az ásatás megkezdésére, mely 2011. július 16-án jogerőre emelkedett.

A ZMMI a munkát azonban nem tudta megkezdeni, a NIF Zrt. ugyanis nem teljesítette az előleg kifizetését. 2011. november 15-én hatályba lépett a 2001. évi LXIV törvény módosításáról szóló 2011. évi CXLIX törvény. Ez az állami nagyberuházások esetében a régészeti munkákra fordítható költségeket a beruházás teljes bekerülési költségének 1%-ában, de legfeljebb 200 millió forintban maximálta. Mivel a projekt korábbi lelőhelyein a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat ezt a keretet már kimerítette, a munkák további folytatásához egyedi kormánydöntés vált szükségessé.

A kiviteli tervek alapján a ZMMI 2012. február 23-án írásban javaslatot tett arra, hogy mely területek feltárása szükséges (10994 m<sup>2</sup>), valamint, hogy hol és mekkora területen (10892 m<sup>2</sup>) történhet meg régészeti szakfelügyelet mellett az elfedés, mellyel a Szakhatóság egyetértett és továbbította azt az Ásatási Bizottság 2012. április 16-i ülésére. A Bizottság a teljes körű feltárást megelőzően próbaásatás elvégzésére tett javaslatot. Miután a kormány 2012. augusztus 8-i ülése biztosította a Hévízt elkerülő út régészeti feltárásainak többletköltségét, a 2012. augusztus 23-án kelt KÖH határozat a lelőhely területének 10%-ára (2188 m<sup>2</sup>) vonatkozóan próbafeltárást írt elő.

A ZMMI és a NIF Zrt. ennek érdekében 2012. augusztus 31-én 10994 m<sup>2</sup>-nyi terület feltárására keretszerződést kötött, melyet a Közlekedésfejlesztési Zrt. 2012. október 19-én ellenjegyzett. A Felek a munkakezdés időpontjaként 2013. március 11-ét jelölték meg és hatvan, régészeti feltárásra alkalmas munkanapon állapodtak meg. A feltárandó terület nagyságát és a próbafeltárás eredményét követően folytatólagosan elvégzendő megelőző feltárást a KÖH 2012. szeptember 13-án kelt második örökségvédelmi szakhatósági állásfoglalása is jóváhagyta.

Megrendelő a ZMMI 2012. szeptember 18-án benyújtott előlegbekerőjét ez alkalommal teljesítette, ám a Feleken kívülről okból a szerződésben szereplő időben mégsem kezdődhetett meg a próbafeltárás. Bár 2013. március 6-án a Zala Megyei Kormányhivatal Zalaegerszegi Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatalának a tervezett munkakezdést írásban bejelentettük, a munkát márciusban a hirtelen téliesre vált időjárási viszonyok miatt nem tudtuk megkezdeni, s csak április közepén vált alkalmassá az idő a terepi munkára.

A próbafeltárást két munkagép párral 2013. április 15-én tudtuk megkezdeni. A lelőhelyen belül a nyomvonal azon részén, ahol a földmunkák nem jártak a régészeti jelenségek megbolygatásával, szakfelügyelet mellett az elfedés, valamint a töltésben történő útépítés 2012 őszén már megtörtént. A kivite-

36 RKM 2012, 54–55.

lezés egyes munkafázisai a próbafeltárás alatt is folyamatosan zajlottak. Szelvényeink elrendezését nagyban befolyásolta a feltárással visszamaradt munkaterület egyedi alakja, szondáinkat ugyanis úgy kellett elhelyeznünk, hogy a munkagépekkel a humuszosítást a későbbiekben is folytatni tudjuk és a kijelölt földdepót is a lehető legegyszerűbben tudjuk megközelíteni, illetve lehetőség szerint az éppen folyó munkákat se akadályozzuk.

Összesen 9 különböző méretű szelvényt (A–I jelű) jelöltünk ki a területen, amivel a lelőhely pontos kiterjedését sikerült megállapítanunk. A legnagyobb kiterjedésű az E szelvény (580 m<sup>2</sup>), a legkisebb pedig a H szelvény (55 m<sup>2</sup>). Szondáink nagyrészt lefedik az egész területet, egyedül a főpályát K-ről kísérő árok és bevágás keskeny nyomvonalába nem tudtunk árkot húzni a D jelű szelvényünkől É-ra, ott ugyanis a terület még túl vizes volt ahhoz, hogy a munkagépek biztonsággal rámeheessenek.

A próbaátás szelvényei összesen 2371 m<sup>2</sup>-t tettek ki, melyekben 42 objektumot találtunk, amelyek mindegyikét feltártuk és dokumentáltuk. Az előzetes terepbejárás adatoknak és a 2007. évi hatástanulmánynak megfelelően a nagy kiterjedésű lelőhelyen több régészeti periódus emlékeit találtuk meg. A lelőhely Ny-i felébe húzott kutatóárkainkban számos újkőkori, a K-i részen pedig középső rézkori objektumot találtunk, köztük gabonatarló verem, hulladék- és anyagnyerő gödrök egyaránt előfordultak. A lelőhely délebbi felén, a jelenlegi legmagasabb domborzati részen egy Árpád-kori település emlékeit tártuk fel. A próbaátás során előkerült objektumok közel 80%-a tartalmazott kerámialeletet.

A próbaátás során az E és az F jelű szelvények D-i részében nem találtunk régészeti jelenségeket, a közéjük húzott H jelű is teljesen üresnek bizonyult. Így megállapítható, hogy a lelőhely legdélebbi részében, hozzávetőleg a mai főúttal párhuzamosan egy szélesebb sáv teljesen leletmentes, így ott további feltárással nincs szükség. Annál is inkább, mert ott nagyon vékony a humuszréteg és közvetlenül alatta laposkövekből álló, és hosszan elnyúló, összefüggő kőpadot találni.

A próbafeltárás 2013. április 26-án történt befejezését követően annak eredményei alapján a következő szakmai javaslatot tettük, melyre a Megbízóval 2012-ben kötött szerződés a pénzügyi fedezetet biztosította: a D-i sávot leszámítva a lelőhely nyomvonallal érintett többi részén az objektumok eloszlása alapján mindenképpen szükséges a 9 szelvény közti további területek régészeti feltárása, azok egybenyitása. Így a továbbiakban feltárandó terület nagyságát 7492 m<sup>2</sup>-ben határoztuk meg. A D-i részen a két nyomvonal szakaszban összesen 1131 m<sup>2</sup>-nyi területen azonban szükségtelennek tartottunk további feltárást, ott ugyanis régészeti jelenségek nem várhatóak, elegendőnek tartottuk ezért a kivitelezés közbeni folyamatos szakfelügyelet biztosítását.

Javaslatunkat a Zala Megyei Kormányhivatal Zalaegerszegi Járási Hivatal Járási Építésiügyi és Örökségvédelmi Hivatalának 2013. május 8-án kelt ZA-05D/EU/0287-09/2013 sz. határozata elfogadta, és a munkát, immár mint megelőző feltárást, május 14-től folytattuk a szelvények egybenyitásával. Ennek során, mint ahogyan az várható volt, a főpálya részben már megépült töltésének mindkét oldalán újkőkori objektumokat találtunk, míg a lelőhely középső részén középső rézkori gödrök kerültek elő, az áprilisiaknál nagyobb sűrűségben. A leletanyag többsége kerámia, de néhány gödörben számottevő mennyiségű állatsont és pattinték is előkerült. A munkaterület sajátos formája miatt az objektumok többsége túlnyúlt a lehu-

muszolt területen. Az őskori objektumok helyét a domb tetején a lehajtó vonalában középkori hulladékgyödrök és árokcsiszletek vették át, melyekből jellegzetes Árpád-kori korongolt, csigavonaldiszes fazéktöredékek kerültek elő.

A nyomvonal legdélebbi sávjában 1131 m<sup>2</sup> lehumuszosítást a próbafeltárás eredménye alapján szakmailag az Örökségvédelmi Szakhatóság is szükségtelennek tartotta, így a próba- és a megelőző feltárás végül összességében 9863 m<sup>2</sup>-t érintett.

STRAUB PÉTER

## 117. Kéked határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, B, Szk, Á, Kk, I

A Kéked–Abaújnásdas összekötő útberuházáshoz készült előzetes régészeti dokumentáció részeként 2012. március 4-én tartottunk terepbejárást a település határában, ahol két régészeti lelőhelyet lokalizáltunk. 2012–2013-ban került sor a lelőhelyek feltáráására.

*Hosszú-földek (KÖH 82595):* A terepbejáráskor nagy mennyiségű középső neolitikus (Alföldi Vonaldiszes Kerámia kultúrája valamely csoportja) és néhány késő bronzkori töredéket gyűjtöttünk. A lelőhely Felsőkéked falutól Ny-ra, a Balázs-árokotól É-ra, a Hernád magasparton, a magyar–szlovák határ közelében húzódik. A beruházás által érintett lelőhelyrészen a múzeum megbízásából az Ásatárs Kft. (Gulyás Gyöngyi) végzett próbafeltárást 2012-ben, 2013-ban pedig megelőző feltárást.

HAJDÚ MELINDA

A lelőhely a Hernád magaspártján, Kéked községből Abaújnásdasra vezető földút/határút alatt, illetve mindkét oldalán, a Balázs-árokotól É-ra, az említett utat keresztező Ny–K-i irányú földútig helyezkedik el. A 2012 májusában végzett terepbejárás során megállapították, hogy a lelőhely 382 m hosszúságban esik a tervezett nyomvonalba. A lelőhely szélessége nem volt behatárolható, mivel az említett földúttól Ny-ra ösgyep (legelő) terül el.

A feltárást 2012. október 16 és 27. között végeztük el. A lehumuszosított terület 2269 m<sup>2</sup>, a régészeti fedett terület 2237 m<sup>2</sup>, a régészeti fedetlen terület 32 m<sup>2</sup> volt. A 12 m széles nyomvonalon belül egy, ma is használatban levő földút húzódik. A földút mindkét oldalán ideális esetben 4–10 m-es sáv volt potenciálisan feltárható, de mivel az út mellé depóztunk, így a legoptimálisabb esetben is 5 m szélességben tudtunk dolgozni. Természeti (pl.: fásor) és szakmai (régészeti negatív terület) okok miatt voltak olyan szakaszok, ahol a szelvény szélesség egy kanálnyi (2 m) volt, illetve facsoportok miatt rövidebb szakaszok kimaradtak.

A termőréteg, illetve a gypsint alatt sárgásbarna erdei talaj jelentkezett, melyen 83 objektumfolt rajzolódott ki. Az objektumok a nyomvonal középső részén sűrűsödtek, az É-i szakasz gyér, a DK-i rész egyenletes sűrűségű volt.

A 83 jelenség közül 68 gödör, 7 cölöplyuk vagy cölöphely-sor, 4 árok, 3 árokszerű gödör és 1 talajdepresszió volt. Korukat tekintve 21 középső neolitikus, 10 őskori, 5 bronzkori és 47 korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú volt.

A leletanyag híján ismeretlen korú (de valószínűleg őskori) objektumok nagy része sekély, kisebb-nagyobb méretű, kerek, ovális vagy nagy méretű amorf alakú gödrök voltak. Néhány Ny–K-i és Ny–DK-i irányú, rézsús falú árok az ÉNy-i szelvényben került elő egymás közelében. A nyomvonal K-i szaka-